

Jacek Zjawin

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza, Poznań | Wydział Teologiczny
ORCID: 0000-0002-6025-282X, e-mail: jz@amu.edu.pl

FORMACJA KATECHUMENALNA I MISTAGOGICZNA W SZKOLE KATECHISTÓW ARCHIDIECEZJI POZNAŃSKIEJ

Streszczenie

Artykuł jest próbą przeanalizowania modelu formacyjnego realizowanego w Szkole Katechistów Archidiecezji Poznańskiej pod kątem wymiaru katechumenalnego. Autor po zarysowaniu cech katechumenatu chrzcielnego, który według posoborowych dokumentów katechetycznych powinien stanowić wzór każdej katechezy, analizuje poszczególne elementy formacji w Szkole Katechistów. Analiza prowadzi do wniosku, że w Szkole Katechistów realizowane są niektóre elementy katechumenalne, ale nie jest to model ściśle katechumenalny i mistagogiczny.

Słowa kluczowe: Szkoła Katechistów, katechumenat, mistagogia, katecheza

Abstract

SCHOOL FOR CATECHISTS OF THE ARCHDIOCESE OF POZNAŃ (POZNAŃ) AS A PLACE OF CATECHUMENATE AND ADULT MYSTAGOGY

The article attempts to analyze the model of formation realized in the School of Catechists of Archdiocese of Poznan (Poznań), from the standpoint of catechumenal dimension. After the outline features of baptismal catechumenate, which according to post council catechetical documents should be the pattern of each catechesis, the author analyzes particular elements of formation in the School of Catechists. The analysis leads to the conclusion, that in School of Catechists some catechumenal elements are realized, but it is not a strict catechumenal and mistagogic model.

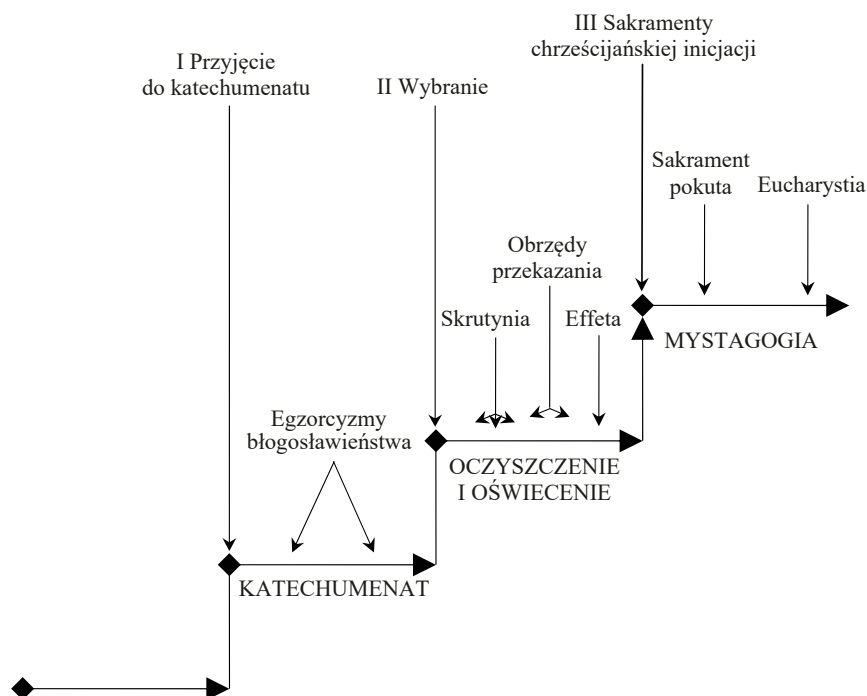
Keywords: School of Catechists, catechumenat, mistagogy, catechesis

Wstęp: katechumenat w soborowych i posoborowych dokumentach Kościoła

Katechumenat będący w pierwszych wiekach istnienia Kościoła powszechnym i sprawdzonym sposobem na przygotowanie do chrztu dorosłych, w ciągu kolejnych stuleci przechodził ewolucyjne zmiany, na które wpływała sytuacja Kościoła i jego miejsce w świecie. Wiele opracowań ukazuje skomplikowane przemiany tej pierwotnej formy katechezy uwarunkowane czynnikami zewnętrznymi i wewnętrznymi¹. Pierwotnie elitarna wspólnota stała się organizacją obejmującą niemalże wszystkie zakątki świata, różne kultury i języki. Stopniowo zaniknął długi i złożony proces katechumenalny na rzecz uproszczonych obrzędów chrztu. Katechumenat, który w pierwotnym Kościele trwał kilka lat, po dwóch tysiącach lat stał się kilkunastominutowym obrzędem chrztu. Sobór Watykański II ze swoim naczelnym hasłem powrotu do źródeł chrześcijaństwa zażądał przywrócenia wielostopniowego katechumenatu dorosłych oraz rewizji obrzędów chrzcielnych dla dorosłych kandydatów². W dokumentach soborowych temat katechumenatu pojawił się także w *Dekrecie o działalności misyjnej Kościoła*, który prezentuje istotę i znaczenie różnych momentów drogi wtajemniczenia chrześcijańskiego³. Posoborowa odnowa liturgiczna i katechetyczna zaowocowała dwiema księgami liturgicznymi: *Ordo Baptismi parvulorum* Pawła VI (w 1969 i 1973 r.) oraz *Ordo initiationis christianae adultorum* Pawła VI (1972 r.). Pierwsza zawierała jednoaktowy obrzęd chrztu dzieci dostosowany do prawdziwej sytuacji niemowląt, druga to wielostopniowy obrzęd wtajemniczenia chrześcijańskiego dorosłych z przywróconym katechumenatem. Pojawił się zatem dokument odpowiadający na prawdziwe zapotrzebowanie duszpasterskie i nawiązujący do najstarszej kościelnej tradycji⁴. W procesie inicjacji, który wyłonił się z tego drugiego obrzędu, wyraźnie zarysowały się trzy stopnie (przyjęcie do katechumenatu, wpisanie na listę „wybranych”, przyjęcie sakramentów wtajemniczenia) i cztery okresy (ewangelizacja, katechumenat, okres oczyszczenia i oświecenia, mistagogia). Cykl formacyjny stosowany w ośrodkach katechumenalnych do kolejnych okresów wypracował określone treści i zadania⁵. Ewangelizacja, czyli prekatechumenat, miała rozbudzić zmysł wiary i kształtować prawidłową motywację dla wejścia na drogę chrześcijaństwa. Drugi etap –

-
- 1 Roman Murawski, *Historia katechezy: Katecheza w pierwszych wiekach* (Warszawa: Wydawnictwo Salezjańskie, 2011); Michael Dujarier, *Krótką historią katechumenatu* (Poznań: W drodze, 1990); Mieczysław Pacuszkiewicz, *Katechumenat dawniej i dziś* (Warszawa: Rhetos, 2004).
 - 2 Sobór Watykański II, *Sacrosanctum Concilium. Konstytucja o liturgii świętej*, 1963, 64–66.
 - 3 Sobór Watykański II, *Ad gentes. Dekret o działalności misyjnej Kościoła*, 1965, 13–14.
 - 4 Luigi Torre, „Inicjacja chrześcijańska dorosłych”, w: *Słownik katechetyczny*, red. Joseph Gevaert, Kazimierz Misiaszek (Warszawa: Wydawnictwo Salezjańskie, 2007), 339–342.
 - 5 Adelajda Sielepin, *Wejście do Kościoła* (Kraków: Wydawnictwo M, 2005), 15–19; Andrzej Offmański, *Koncepcja katechezy o charakterze ewangelizacyjnym według zasad katechumenatu* (Szczecin: Wydział Teologiczny Uniwersytetu Szczecińskiego, 2010), 160–166; Czesław Krakowiak, *Katechumenat chrzcielny dorosłych w Kościele posoborowym* (Lublin: KUL, 2003), 295–362.

katechumenat – prowadził do poznawania Chrystusa w Ewangelii. Kończyło go wpisanie imienia, które potwierdzało zaistniałą już osobistą więź z Chrystusem. W tym okresie katechumeni korzystali z umocnienia w obrzędach egzorcyzmów i błogosławieństw, aby relacja z Bogiem mogła rzeczywiście wpływać na zmiany w życiu. Trzeci etap – oczyszczenie i oświecenie – służył poznawaniu siebie w Chrystusie, co prowadziło do nawrócenia. Ten etap, w nawiązaniu do historii katechumenatu, przypadał zawsze na Wielki Post. W ramach oczyszczenia i oświecenia miały miejsce obrzędy potwierdzające i umacniające nawrócenie: skrutynia i obrzędy przekazania (Symbolu Wiary i Modlitwy Pańskiej) oraz oddanie Symbolu Wiary, czyli publiczne wyznanie wiary. Czwarty etap – okres mistagogii – był już życiem w Chrystusie, w którym Duch Święty „od wewnątrz” prowadził ochrzczonego ku pełniejszemu zrozumieniu i wypełnieniu woli Boga⁶. Można za A. Sielepin przyjąć poniższy schemat katechumenatu posoborowego.

Schemat 1. Stopnie i etapy katechumenatu według *Ordo initiationis christianae adultorum*.

6 Sielepin, *Wejście*, 15–19.

Dodać należy bardzo ważne dla współczesnej katechezy stwierdzenie Synodu Biskupów z roku 1977: „wzorem wszelkiej katechezy jest katechumenat poprzedzających chrzest, a więc ta specyficzna formacja, dzięki której człowiek dorosły, nawrócony na wiarę, zostaje doprowadzony do wyznania wiary w czasie chrztu, w wigilię paschalną”⁷. Stwierdzenie, które tworzy rzeczywistość nazywaną „katechumenatem pochrzcielnym”, rzeczywistość, która powinna być obecna w każdym współczesnym modelu katechetycznym. To, co w pierwotnym Kościele było przygotowaniem, dziś ma być pogłębieniem, uświadomieniem, internalizacją prawd wiary. Katechumenat w sensie ścisłym związany był w Kościele pierwotnym z czasem poprzedzającym chrzest, a mistagogia stanowiła głębsze wtajemniczenie w sakrament Eucharystii i wspólnotę Kościoła, które odbywało się po chrzcie. W niniejszym opracowaniu zostanie poddane analizie zagadnienie katechumenatu i mistagogii na etapie katechezy dorosłych, a w szczególności w projekcie Szkoły Katechistów Archidiecezji Poznańskiej, której funkcjonowanie wpisuje się w to zagadnienie.

1. Założenia projektu „Szkoła Katechistów” jako katechezy dorosłych

Projekt „Szkoła Katechistów” zrodził się w trakcie trwania Synodu Archidiecezji Poznańskiej 2008–2010 jako odpowiedź na znaki czasu. W refleksji pastoralnej pojawił się wniosek, że bez systematycznej katechezy dorosłych katecheza dzieci i młodzieży pozbawiona jest koniecznego dla rozwoju wiary środowiska⁸. Dorośli, którzy nie są katechizowani, nie przekażą wiary kolejnemu pokoleniu. Pierwszym zatem impulsem do stworzenia Szkoły Katechistów była konieczność zorganizowania katechezy dorosłych w archidiecezji poznańskiej. Projekt ewoluował w trakcie obrad i dyskusji w różnych gremiach. Na pewnym etapie pojawił się „zarys projektu”⁹, który nakreślił jego bardzo wyraźne ramy. W założeniach wstępnych projektu pojawiły się postulaty pracy katechetycznej z dorosłymi według wypracowanej koncepcji pracy opartej na wzorcu „katechumenatu dorosłych”. Jednym z etapów projektu miało być zorganizowanie „Formacji formatorów” w postaci „Szkoły Katechistów”. Szkoła Katechistów Archidiecezji Poznańskiej została powołana do istnienia 15 maja 2010 roku przez arcybiskupa metropolitę poznańskiego Stanisława Gądeckiego. Ostatecznie przybrała formę studium, które miało przygotowywać dorosłych katolików do posługi katechetycznej w parafii w ramach katechezy sakramentalnej. Absolwenci tego studium powinni zdobyć wiedzę, umiejętności i kompetencje potrzebne do prowadzenia katechez przygotowujących rodziców i chrzestnych do sakramentu chrztu ich dziecka, dzieci do przyjęcia pierwszej komunii świętej i młodzież do bierzmowania.

7 „Orędzie Synodu Biskupów do Ludu Bożego: współczesna katecheza zwłaszcza dzieci i młodzieży”, w: Władysław Kubik, *Katecheza po Soborze Watykańskim II w świetle dokumentów Kościoła* (Warszawa: Akademia Teologii Katolickiej, 1985), 38.

8 Synod Archidiecezji Poznańskiej 2004–2008, *Dokumenty* (Poznań, 2008), 257.

9 „Zarys projektu”, dostęp 5.10.2023, www.katecheza.pl.

2. Realizacja projektu „Szkoła Katechistów”

Według założeń projektu całość działań edukacyjnych w Szkole Katechistów jest określana słowem „formacja”, co wskazuje na ukierunkowanie wtajemniczające i prowadzące do dojrzałej wiary uczestników. Formacja ma przebiegać na trzech płaszczyznach.

2.1. Płaszczyzna duchowa

Zjazdy Szkoły Katechistów odbywają się raz w miesiącu, w soboty, w trakcie roku szkolnego. W planie zajęć uwzględniona jest Msza Święta z konferencją dotyczącą formacji duchowej i osobistego rozwoju wiary. Funkcję formacji duchowej pełnią także spotkania formacyjne (włączone w bloki zajęć) i rekolekcje dla uczestników Szkoły. Po zakończeniu formacji wstępnej i otrzymaniu misji kanonicznej katechiści są odpowiedzialni za własny rozwój duchowy, który wspierany jest przez formację stałą. Ponadto otrzymują dodatkowe zadanie formowania kandydatów uczestniczących w formacji podstawowej. Osoby na pierwszym etapie formacji uczestniczą na zasadzie obserwacji w katechezach prowadzonych przez absolwentów, co stwarza okazję do swoistego „katechetycznego mentoringu”. Katechista dzieli się przez to z kandydatem nie tylko wiedzą i umiejętnościami dydaktycznymi, ale także wspiera go poprzez świadectwo życia wiarą w rozwoju duchowym. W formacji katechistów akcent położony jest także na pogłębienie osobistego życia duchowego, które ma doprowadzić do uformowania wiarygodnego świadka Ewangelii. Katechiści są także zachęceni do modlitwy o nowe powołania do posługi katechisty, a także za siebie nawzajem i za adresatów prowadzonych katechez. Rozwój na płaszczyźnie duchowej przyczynia się do odkrywania osobistych darów i charyzmatów, które katechista wykorzystuje w kościelnej misji nauczania¹⁰.

2.2. Płaszczyzna intelektualna (doktrynalna)

Każdy zjazd Szkoły Katechistów zawiera pięć godzinnych bloków wykładowych, na które składają się: teologia duchowości, psychologia człowieka dorosłego, formacja dogmatyczno-biblijna, formacja dogmatyczno-moralna, teologia pastoralna, prawo kanoniczne.

W 2010 roku autor artykułu został zaproszony do projektu i przedstawił plan formacji dogmatyczno-biblijnej. Oparta ona została o pierwszą część *Katechizmu Kościoła Katolickiego*, którą stanowi komentarz do wyznania wiary. Plan po wstępnych zagadnieniach dotyczących Bożego objawienia i wiary jako odpowiedzi na nie objął temat Pisma Świętego i Tradycji jako źródeł objawienia, analizę samego aktu wiary i przymiotów wiary. Kolejne zaplanowane wykłady to komentarz do poszczególnych artykułów Symbolu Wiary: Bóg Ojciec Stwórca, Jezus Chrystus i dzieło Odkupienia, Duch Święty Uświęciciel.

¹⁰ Anna Wieradzka-Pilarczyk, Szymon Jakób, „Sylwetka absolwenta Szkoły Katechistów – pomiędzy teorią a praktyką”, *Poznańskie Studia Teologiczne* 42 (2022): 125–150.

W planie ujęto także zagadnienia dotyczące tajemnicy Kościoła oraz katechezy w modelu katechumenalnym ukazane historycznie, począwszy od katechezy w Kościele pierwszych wieków aż po odnowę Soboru Watykańskiego II.

Metodyka wykładu została pomyślana według założeń modelu kerygmatycznego, tak aby nie tylko przekazywać treść, ale poruszać przekazaną treścią doświadczenia życiowe słuchaczy i pobudzać do odpowiedzi wiary. W trakcie wykładu więcej miejsca poświęca się też kerygmatowi i sposobom współczesnego głoszenia kerygmatu. Wykorzystanie *Katechizmu Kościoła Katolickiego* jako podstawy formacji dogmatyczno-biblijnej wynika z samej natury tego dokumentu Magisterium Kościoła. *Katechizm Kościoła Katolickiego* powstał jako kontynuacja tradycji XVII-wiecznych katechizmów, które zrodziła kontrowersja reformacyjna. Pierwotnie miały one charakter apologetyczny i miały przyczynić się do podniesienia poziomu wiedzy religijnej wśród wiernych. W XVIII i XIX wieku stały się narzędziem do katechezy w modelu neoscholastycznym, redukując przekaz wiary do samej treści dogmatycznej. Obecny *Katechizm* w pełni realizuje założenia katechetycznej odnowy soborowej, a więc ukazuje wiarę nie tylko jako zbiór treści (*fides quae*), ale także jako akt wiary (*fides qua*).

2.3. Płaszczyzna pedagogiczno-katechetyczna

Uczestnicy Szkoły Katechistów biorą udział w kilkugodzinnych warsztatach pedagogiczno-katechetycznych, podczas których mogą poznać różnorodne metody pracy dydaktycznej. Uczą się nie tylko samej metody, ale także sposobu włączenia jej w konspekt katechezy oraz mają okazję do uczestniczenia w modelowych katechezach prowadzonych z wykorzystaniem tych metod. Dzięki warsztatowej formie pracy mogą poznać zalety i wady danej metody oraz dopasować metodykę zarówno do konkretnej grupy katechizowanych, jak i do własnego stylu pracy katechetycznej. W trakcie formacji są przewidziane także warsztaty dotyczące komunikacji, radzenia sobie ze stresem i emocjami, warsztat porozumienia bez przemocy oraz staż w parafii zamieszkania, podczas którego kandydaci na katechistów prowadzą katechezy hospitowani przez proboszcza.

3. Ewaluacja formacji w Szkole Katechistów

W 2022 roku przeprowadzono pierwsze w historii szkoły badania „sylwetki katechisty” w trzech wymiarach: powołanie i misja katechisty, formacja i kompetencje¹¹. W interesującym nas obszarze formacji w opinii absolwentów Szkoły Katechistów przygotowana i prowadzona w ramach wykładów i warsztatów formacja według 85% badanych spełniła ich oczekiwania, a nawet je przekroczyła (12%). Poziom istotności wykorzystywania kompetencji nabytych podczas formacji w obszarze osobistego rozwoju został określony jako duży i bardzo duży przez ponad 50% respondentów. Absolwenci szkoły ocenili

11 Wieradzka-Pilarczyk, Jakób, „Sylwetka absolwenta Szkoły Katechistów – pomiędzy teorią a praktyką”, 125–150.

stopień wykorzystania kompetencji (merytorycznych, psychologicznych, dydaktycznych, w zakresie wiedzy religijnej, samoświadomości, krytycznego myślenia) nabytych podczas zajęć jako duży i bardzo duży w ponad 80%. Z przedstawionych wyników można wyciągnąć wniosek, że Szkoła Katechistów stała się najpierw formą katechezy dorosłych dla grupy uczestników zajęć, a także wyposażyła ich w kompetencje do prowadzenia katechezy dorosłych w parafiach.

Badanie obejmowało także analizę arkuszy hospitacyjnych katechez prowadzonych przez absolwentów Szkoły Katechistów w ramach obowiązkowego stażu w parafii, które dostarczyły informacji m.in. na temat celów katechez, stosowanych metod, pojawiających się trudności i sposobów radzenia sobie z nimi. Autorzy badania postulują opracowanie szczegółowego planu formacji stałej, czyli tej przeznaczonej dla absolwentów Szkoły Katechistów. Taka formacja miałaby być wsparciem dla katechistów posługujących w parafiach. W kontekście referowanego tematu taka formacja powinna przyjąć w pełni model katechumenalny.

4. Elementy katechumenalne i ich realizacja w Szkole Katechistów

Shukając odpowiedzi na pytanie, czy Szkoła Katechistów Archidiecezji Poznańskiej jest miejscem katechumenatu i mistagogii, po przeanalizowaniu dostępnych materiałów i opracowań należy stwierdzić, że katechumenat i mistagogia w sensie ścisłym, czyli jako etapy wtajemniczenia przed- lub pochrzcielnego, nie są w tym projekcie w pełni realizowane, co nie oznacza, że nie są realizowane w ogóle. Na taki wniosek składa się kilka przesłanek, które zostaną pokrótce poniżej omówione.

4.1. Środowisko katechumenane i mistagogiczne

Jednym z ważnych wymiarów realizacji katechumenatu jest środowisko katechumenalne, czyli wspólnota katechumenów i wspólnota wiernych, która jest „łonom” Kościoła noszącym katechumena dojrzewającego w wierze. Świadectwo tej wspólnoty i jej modlitwa wstawiennicza są koniecznym warunkiem formacji katechumenalnej, a potem mistagogicznej. Prototypem wspólnoty Kościoła jest starotestamentalne *Qahal Jahwe* – Lud Boży. Boża metodyka prowadzenia do dojrzałej wiary zakłada istnienie wspólnoty wierzących. Czy Szkoła Katechistów tworzy środowisko katechumenalne? Uczestnicy tego studium rekrutują się spośród katolików dobrze zakorzenionych w lokalnej wspólnotie parafialnej. Każdy z nich podczas rekrutacji jest zobowiązany przedstawić zaświadczenie od swojego księdza proboszcza, który potwierdza zaangażowanie kandydata w życie Kościoła. Jest to zatem grupa ludzi wierzących i praktykujących, która na czas formacji podstawowej i ciągłej staje się wspólnotą noszącą znamiona wspólnoty katechumenów. Oprócz wykładów, co charakterystyczne nazywanych formacją, uczestnicy Szkoły przeżywają wspólną Eucharystię oraz rekolekcje i warsztaty pedagogiczno-dydaktyczne. Na postawione wcześniej pytanie należy więc odpowiedzieć twierdząco: Tak, Szkoła Katechistów tworzy środowisko katechumenalne.

4.2. Czas katechumenatu i mistagogii

Formacja katechumenalna według Obrzędów Chrześcijańskiego Wtajemniczenia Dorosłych powinna trwać kilka lat, chociaż ostateczne ustalenia pozostawia się w gestii lokalnych Konferencji Episkopatu¹². Na stronie internetowej Archidiecezjalnego Ośrodka Katechumenalnego w Poznaniu znajduje się informacja o dziewięciomiesięcznym przygotowaniu katechumenów oraz o częstotliwości spotkań (raz lub dwa razy w tygodniu, w zależności od etapu formacji)¹³. Z zamieszczonych tam informacji wynika także, że w trakcie formacji w Wigilię Paschalną katechumeni przyjmują sakramenty inicjacji chrześcijańskiej. Spotkania formacyjne odbywają się raz w tygodniu i obejmują katechezy katechumenalne (przygotowujące do przyjęcia sakramentów inicjacji) oraz mistagogiczne (po przyjęciu sakramentów inicjacji). Biorąc pod uwagę częstotliwość spotkań uczestników Szkoły Katechistów (raz w miesiącu przez okres 1,5 roku), trzeba stwierdzić, że są one zbyt rzadkie, by można było uznać, że realizują postulat formacji katechumenalnej. Z czysto socjologicznego i psychologicznego punktu widzenia spotkanie się co miesiąc jest zbyt rzadkie, by mieć realny wpływ na zmiany postaw życiowych uczestników spotkania.

4.3. Treść katechumenatu i mistagogii

Święty Augustyn w pierwszym podręczniku do katechetyki podaje treści, które powinny być przekazane w ramach formacji katechumenalnej. Ojciec Kościoła z IV wieku zaleca, by zacząć od komentarza do biblijnego opisu stworzenia i skończyć na aktualnych wydarzeniach w Kościele. Nauczanie św. Augustyn dzieli na etapy: Adam-Noe, Abraham, Dawid, niewola, Chrystus, współczesność, paruzja. Ważne w treści katechezy katechumenalnej jest ukazanie tajemnicy Jezusa Chrystusa zapowiedzianej w Starym Testamencie i wypełniającej się w czasach Kościoła. Katecheta ma nauczać o miłości, którą Bóg ukazał, posyłając swojego Syna, aby umarł za nasze grzechy¹⁴.

Współczesne opracowania zagadnienia podkreślają niezmiennie, że w centrum chrześcijańskiego przepowiadania stoi zawsze osoba Jezusa Chrystusa, a zwłaszcza Jego śmierć i zmartwychwstanie, które stanowiło treść kerygmatu apostołskiego. W jego strukturze możemy wyróżnić następujące elementy:

- ogłoszenie *kairos* historii zbawienia, w którym realizują się Boże obietnice przekazane przez proroków;
- postawienie słuchaczy wobec prawdy o sprawiedliwości ukrzyżowanego Chrystusa, która demaskuje ich jako grzeszników;

12 Konferencja Episkopatu Polski, *Obrzędy chrześcijańskiego wtajemniczenia dorosłych dostosowane do zwyczajów diecezji polskich* (Katowice, 2007), 21.

13 Archidiecezjalny Ośrodek Katechumenalny, dostęp 7.10.2023, www.mbbolesna-poznan.org.

14 Augustyn, *De catechizandis rudibus*, tłum. Władysław Budzik (Poznań: Księgarnia Uniwersytecka, 1929), 3–5, 26–34; Zobacz także: Jacek Zjawin, „Jak nie zniechęcić się katechizowaniem. Na podstawie «De catechizandis rudibus» św. Augustyna”, *Katecheza. Rodzina, parafia i szkoła* 7 (2009): 99–104.

- proklamacja zmartwychwstania Chrystusa jako odpowiedzi Boga na grzech człowieka;
- wezwanie do nawrócenia i chrztu na odpuszczenie grzechów, związane z darem Ducha Bożego, który przywraca życie i odnawia je¹⁵.

W Szkole Katechistów głoszenie kerygmatu jest jednym z elementów zajęć, natomiast w formacji katechumenalnej staje się motywem przewodnim całej drogi rozwoju wiary, stąd pod względem treści model katechumenalny jest zrealizowany tylko częściowo.

4.4. Metoda katechumenatu i mistagogii

„Trójnóg” katechumenalny, czyli uwydatniona przez Sobór Watykański II obecność w formacji słowa Bożego, liturgii i wspólnoty, to jeden z zasadniczych warunków zaistnienia katechumenatu¹⁶. Taka metoda formacji obecna jest w Kościele od pierwszych wieków i taką formację proponują posoborowe dokumenty katechetyczne od zacytowanego już *Orędzia Ojców Synodalnych* z roku 1977 aż po najnowsze *Dyrektorium o Katechizacji*¹⁷. W metodyce katechumenalnej ważną rolę pełniły skrutynia, czyli pewnego rodzaju egzaminy sprawdzające dojrzałość kandydata i gotowość do chrztu. Od czasów Kościoła Pierwotnego rozróżniano trzy rodzaje nauczania katechetycznego, które określano trzema greckimi słowami: *kerygma*, *didache* i *disaskalia*. *Kerygma* to głoszenie, które woła do wiary, *didache* to pouczenie katechetyczne w trakcie katechumenatu, a *didaskalia* to formacja ciągła, która towarzyszy chrześcijanom przez całe życie¹⁸. Szkoła Katechistów w części wypełnia metodykę katechumenalną, gdyż są w ramach formacji obecne: słowo Boże, liturgia i wspólnota. W ramach zajęć z formacji dogmatyczno-biblijnej pojawia się także nauczanie w formie kerygmy, *didache* i *didaskaliów*. Brakuje wyraźnie takich elementów jak skrutynia, błogosławieństwa, obrzędy przekazania (*traditio*) czy obrzęd „Effeta”¹⁹.

Zakończenie

Podsumowując, warto przywołać pewien obraz. W realiach poznańskich zajęcia Szkoły Katechistów odbywają się w budynku, który znajduje się naprzeciw kościoła, w którym mieści się Archidiecezjalny Ośrodek Katechumenalny. Ta bliskość obydwóch inicjatyw katechetycznych nie może jednak prowadzić do ich utożsamiania. Jak zostało to wykazane, Szkoła Katechistów realizuje pewne elementy katechumenatu i mistagogii, ale nie może być uznana za miejsce formacji katechumenalnej i mistagogicznej.

15 Robert Pisula, *Kerygmat Apostolski dzisiaj. Biblijno-teologiczna synteza dla nowej ewangelizacji* (Lublin: Norbertinum, 2005), 11–16.

16 Centrum Formacji Wspólnot Neokatechumenalnych, *Statut. Zatwierdzenie definitywne* (Lublin, 2008), 28.

17 Papieska Rada do spraw krzewienia Nowej Ewangelizacji, *Dyrektorium o Katechizacji* (23 marca 2020), 61–65.

18 Franciszek Blachnicki, *Sympatycy czy chrześcijanie? Katechumenat na dzisiejszą godzinę* (Kraków: Wydawnictwo Światło-Życie, 2011), 48–52.

19 Konferencja Episkopatu Polski, *Obrzędy chrześcijańskiego wtajemniczenia dorosłych dostosowane do zwyczajów diecezji polskich*, 23–28.

Poprzez formację duchową, intelektualną, pastoralną i pedagogiczno-katechetyczną katechiści zostają przygotowani do posługi w katechezie parafialnej. Pozostaje jednak ważne pytanie dotyczące modelu katechezy parafialnej. We wcześniejszych założeniach katechezy dorosłych w archidiecezji poznańskiej (metody katechezy dorosłych)²⁰ pojawiło się określenie „model katechumenalny”, który miałby być realizowany przez katechistów w ramach katechezy parafialnej. Jeśli jednak katechiści sami nie mieli okazji doświadczyć formacji w modelu katechumenalnym, czy mogą w takim razie realizować taki model w katechezie dorosłych? Być może doprecyzowania wymaga tylko sposób rozumienia terminu „model katechumenalny”. W cytowanym zarysie projektu jest on opisany w pięciu podpunktach: życie, refleksja, interpretacja, działanie, celebrowanie. Jak zostało wykazane na początku, cechami charakterystycznymi modelu katechumenalnego jest stopniowość i etapowość wtajemniczenia w wiarę. Punktem wyjścia jest głoszone w formie kerygmatu słowo Boże. Przywołany tutaj model nosi znamiona katechezy egzystencjalnej, gdzie punktem wyjścia jest doświadczenie życiowe katechizowanego oświetlone światłem słowa Bożego, a następnie przejście do działania, które z tego wynika. Taki model katechetyczny może z powodzeniem realizować absolwent Szkoły Katechistów Archidiecezji Poznańskiej, jeśli jednak chciałby uczestniczyć osobiście w formacji katechumenalnej i mistagogicznej, musiałby oprócz ukończenia Szkoły podjąć formację w ruchach odnowy posoborowej, które taki model realizują w pełni²¹. Aby formować katechumenalnie innych, katechista²² najpierw powinien pozwolić katechumenalnie uformować siebie.

Franciszek Blachnicki podczas konferencji w trakcie pierwszej Szkoły Animatorów, którą poprowadził w Międzynarodowym Centrum Ewangelizacji „Światło-Życie” w Carlsbergu w Niemczech w 1983 roku, powiedział: „Nieautentyczna postawa [chrześcijanina] nie prowadzi do dojrzałości w wierze. To jest słabość naszego katolicyzmu. Sytuacja nie zmieni się, jeżeli nie zmienimy naszych wymagań i jeżeli nie przywrócimy instytucji katechumenatu”²³. Po 40 latach od wypowiedzenia tych słów kondycja polskiego katolicyzmu jest jeszcze głośniejszym wołaniem o katechumenat i mistagogię na dzisiejsze czasy.

20 „Zarys projektu”, dostęp 5.10.2023, www.katecheza.pl.

21 Jacek Zjawin, „Model katechumenalny katechezy dorosłych. Luksus czy konieczność?”, w: *Katecheza. Katecheza dorosłych*, red. Jacek Zjawin (Poznań: Wydawnictwo Pallottinum, 2022), 121–132.

22 Doprecyzowania wymagałaby także kwestia nazewnictwa. Absolwent Szkoły katechistów nazywany jest „katechistą”, tymczasem nazwy tej używają na określenie członków „Ekipy katechistów” grupy neokatechumenalne. Papież Franciszek w motu proprio *Antiquum Ministerium* z 10 maja 2021 roku, ustanawiając posługę świeckiego katechisty, użył włoskiego słowa *catechista*. Jednak w opracowaniach pojawia się sugestia, by używać słowa *katecheta*, które jest na przykład w niemieckim tłumaczeniu dokumentu (Jan Szpet, „Posługa świeckiego katechety”, *Katecheza. Rodzina, parafia i szkoła* 19 (2020): 9–27). Inaczej twierdzi Mieczysław Polak, który wskazuje, że termin „katechista” jest stosowany w dokumentach posoborowych w kontekście misyjnym. W kontekście katechezy w Polsce uprawnione jest jednak używanie określenia „katechista” (osoba podejmująca pracę w ramach katechezy parafialnej) dla odróżnienia od „katechety” (osoba podejmująca pracę w ramach szkolnej lekcji religii); Mieczysław Polak, „Posługa katechisty w świetle Listu apostołskiego «Antiquum ministerium» papieża Franciszka”, *Studia Warmińskie* 60 (2023): 239–253.

23 Blachnicki, *Sympatycy czy chrześcijanie*, 49.

Bibliografia

- Augustyn. *De catechizandis rudibus*. Tłum. Władysław Budzik. Poznań: Księgarnia Uniwersytecka, 1929.
- Archidiecezjalny Ośrodek Katechumenalny. Dostęp 7.10.2023. www.mbbolesna-poznan.org.
- Blachnicki, Franciszek. *Sympatycy czy chrześcijanie? Katechumenat na dzisiejszą godzinę*. Kraków: Wydawnictwo Światło-Życie, 2011.
- Centrum Formacji Wspólnot Neokatechumenalnych. *Statut. Zatwierdzenie definitywne*. Lublin, 2008.
- Dujarier, Michael. *Krótką historia katechumenatu*. Poznań: W drodze, 1990.
- Konferencja Episkopatu Polski. *Obrzędy chrześcijańskiego wtajemniczenia dorosłych dostosowane do zwyczajów diecezji polskich*. Katowice, 2007.
- Krakowiak, Czesław. *Katechumenat chrzcielny dorosłych w Kościele posoborowym*. Lublin: KUL, 2003.
- Kubik, Władysław. *Katecheza po Soborze Watykańskim II w świetle dokumentów Kościoła*. Warszawa: Akademia Teologii Katolickiej, 1985.
- Murawski, Roman. *Historia katechezy: Katecheza w pierwszych wiekach*. Warszawa: Wydawnictwo Salezjańskie, 2011.
- Offmański, Andrzej. *Koncepcja katechezy o charakterze ewangelizacyjnym według zasad katechumenatu*. Szczecin: Wydział Teologiczny Uniwersytetu Szczecińskiego, 2010.
- Pacuszkiwicz, Mieczysław. *Katechumenat dawniej i dziś*. Warszawa: Rhetos, 2004.
- Papieska Rada do spraw krzewienia Nowej Ewangelizacji. *Dyrektorium o Katechizacji* (23 marca 2020).
- Pisula, Robert. *Kerygmat Apostolski dzisiaj. Biblijno-teologiczna synteza dla nowej ewangelizacji*. Lublin: Norbertinum, 2005.
- Polak, Mieczysław. „Posługa katechisty w świetle Listu apostołskiego «Antiquum ministerium» papieża Franciszka”. *Studia Warmińskie* 60 (2023): 239–253.
- Sielepin, Adelajda. *Wejście do Kościoła*. Kraków: Wydawnictwo M, 2005.
- Sobór Watykański II. *Ad gentes. Dekret o działalności misyjnej Kościoła*, 1965.
- Sobór Watykański II. *Sacrosanctum Concilium. Konstytucja o liturgii świętej*, 1963.
- Synod Archidiecezji Poznańskiej 2004–2008. *Dokumenty*. Poznań, 2008.
- Szpet, Jan. „Posługa świeckiego katechety”. *Katecheza. Rodzina, parafia i szkoła* 19 (2020): 9–27.
- Torre, Luigi. „Inicjacja chrześcijańska dorosłych”. W: *Słownik katechetyczny*, red. Joseph Gevaert, Kazimierz Misiaszek. Warszawa: Wydawnictwo Salezjańskie, 2007.
- Wieradzka-Pilarczyk, Anna, Szymon Jakób. „Sylwetka absolwenta Szkoły Katechistów – pomiędzy teorią a praktyką”. *Poznańskie Studia Teologiczne* 42 (2022): 125–150.
- Zjawin, Jacek. „Jak nie zniechęcić się katechizowaniem. Na podstawie «De catechizandis rudibus» św. Augustyna”. *Katecheza. Rodzina, parafia i szkoła* 7 (2009): 99–104.

„Zarys projektu”. Dostęp 5.10.2023. www.katecheza.pl.

Zjawin, Jacek. „Model katechumenalny katechezy dorosłych. Luksus czy konieczność?”.

W: *Katecheza. Katecheza dorosłych*, red. Jacek Zjawin. Poznań: Wydawnictwo Pallottinum, 2022.

Cytowanie chicagowskie:

Zjawin, Jacek. „Formacja katechumenalna i mistagogiczna w szkole katechistów Archidiecezji Poznańskiej”. *Studia Koszalińsko-Kołońskie* 31 (2024): 149–160. DOI: 10.18276/skk.2024.31-08.

Cytowanie oksfordzkie:

Zjawin J., *Formacja katechumenalna i mistagogiczna w szkole katechistów Archidiecezji Poznańskiej*. „*Studia Koszalińsko-Kołońskie*” 31 (2024), s. 149–160. DOI: 10.18276/skk.2024.31-08.